ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	Другий (магістр)
Кафедра	Реставрації та експертизи творів мистецтва	Рік навчання	1
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	В4 Образотворче мистецтво та реставрація	Семестр	1

Антикваріат та методи дослідження

Семестр 1 (Осінь 2025)
1 вересня— 14 грудня

Викладач Долуда Анатолій Олександрович, доцент, PhD (канд. т.н.)
E-mail exp.doluda@gmail.com
Заняття За розкладом, онлайн

Консультації вівторок12.20–13.00
Адреса онлайн
Телефон моб. 050 971 92 58

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи або чат у Телеграм. Комунікація здійснюється тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа

обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ІНДР); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_ завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — jpeg, pdf.* Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Консультування з викладачем відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні рекомендації

1. Долуда А.О. Методика дослідження творів живопису: методичні рекомендації для студентів 1 курсу РЕТМ, Доктор філософії (видання друге). Харків : ХДАДМ, 2019. 16 с.
2. Ревенок Н.М. Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник/ -К.:НАМКККіМ, 2014.- 124с.
3. Дослідження об'єктів живопису та творів із кераміки/ А.О.Долуда, О.С.Пукліч, Манжелій Т.С.; М-во юстиції України; Нац. Наук. Центр»Інс-т суд. Експертиз ім. Засл. Проф М.С.Бокаріуса». – Харків. ННЦ «»ІСЕ ім. Засл. Проф М.С.Бокаріуса», 2021. – 128 с. .

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Проектор. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word. Zoom, Мікроскопи МБС-2, МБС-9, Приладдя для дослідження в ультрафіолетовім та інфрачервонім діапазоні довжини електромагнітних хвиль. Негатоскоп. Лупи 3-10 крат. Набір світлофільтрів. Реактиви для мікрохімічних досліджень.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Культурні цінності, що мають художнє, історичне або наукове значення є не тільки об'єктами музейних збірок, а можуть вільно обертатися на ринку, який є частиною економічного ринку під назвою антикварний ринок. Предмети антикваріату – є товаром цього ринку. Мистецтвознавець є також одним із суб'єктів антикварного ринку, який оцінює їх якісні показники та визначає місце культурних цінностей в контексті світового або регіонального рівня, їх вартість.

Головною задачею курсу є навчання студента теоретичним і практичним навичкам, які необхідні при роботі в галузі, що оперує культурними цінностями Головна мета даної дисципліни полягає у наданні студентам базових знань щодо сучасних методів досліджень творів мистецтва, які базуються на основах фізичної і прикладної оптики та відомих як неруйнуючі методи досліджень творів мистецтва при проведенні мистецтвознавчих експертиз.

Завдання курсу є навчання студентів теоретичним і практичним навичкам, які необхідні при роботі в галузі, що оперує культурними цінностями.

На лекційних і практичних заняттях студенти набувають знання та розуміння процесів дослідження мистецьких творів, здійснювати експертизу художніх творів; здатність аналізувати наукові питання, виявляти та формулювати наукові проблеми в межах історичного та теоретичного дискурсів образотворчого та декоративного мистецтва, сфери атрибуції творів мистецтва, визначення підробок в мистецтві з можливістю подальшого втілення результатів роботи у наукове середовище (статті, доповіді тощо).

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: Здатність в практичній діяльності застосовувати знання та набуті практичні навички, проводити діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати ознаки несправжностей (фальшування) творів мистецтва.

.

Компетентності та програмні результати навчання навчальної дисципліни (згідно з освітньою програмою)

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми у галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва під час практичної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. ЗК 2. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. ЗК 3. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК 6. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. СК 2. Здатність трактувати формотворчі мистецькі засоби як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства. СК 4. Здатність проводити діагностику стану збереженості мистецьких об'єктів, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації. СК 8. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій в контексті проведення мистецтвознавчих та реставраційних досліджень.	1. Визначати, аналізувати і пояснювати історичні, культурологічні, соціокультурні, художньо-естетичні аспекти розвитку світового та українського образотворчого і декоративного мистецтва. 5. Критично осмислювати теорії, принципи, методи та поняття з різних предметних галузей для розв'язання завдань і проблем у галузі образотворчого та/або декоративного мистецтва. 6. Застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітній та музейній справах. 7. Володіти фаховою термінологією, науково-аналітичним апаратом, проводити аналіз та систематизацію фактологічного матеріалу та методикою проведення наукових досліджень. 9. Володіти базовими методиками захисту інтелектуальної власності; застосовувати правила оформлення прав інтелектуальної власності. 10. Застосовувати у мистецькій та дослідницькій діяльності знання естетичних проблем образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, основних принципів розвитку сучасного візуального мистецтва. 11. Володіти знаннями до визначення ефективності та апробації сучасних теоретичних підходів та концепцій інтерпретації феноменів культурио-мистецьких процесів. 12. Представляти результати діяльності у науковому та професійному середовищі в Україні та у міжнародному професійному середовищі. 13. Вибудовувати якісну та розгалужену систему комунікацій, представляти результати діяльності у вітчизняному та зарубіжному науковому і професійному середовищі. 14. Застосовувати методологію наукових досліджень у процесі теоретичного і практичного аналізу; дотримуватися принципів академічної доброчесності; узагальнювати результати дослідження та впроваджувати їх у мистецьку практику; виявляти практичні та теоретичні особливості наукової гіпотези.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається протягом 1 семестру 1-го курсу (4 кредитів ECTS, 120 навчальних години, в тому числі 45 годин — аудиторні лекційні та практичні заняття, та 75 години —

самостійні). Всього курс має 2 модулі та 15 тем.

Осінній семестр: 60 годин: 36 — лекційні, 9 – практичні, 15 — самостійні.

Змістовний модуль 1

Тема 1. Поняття антикваріату та його місце в сучасному суспільстві: естетична та комерційна складові. Вплив часу та умов побутування на стан творів мистецтва. Види та причини руйнувань творів живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва. Реставрація та консервація як засоби Тема 2. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва збереження та попередження втрат творів мистецтва.
Тема 3. Періоди активного переміщення антикваріату на теренах СНД
Тема 4. Законодавство України про антикваріат, його особливості та співставлення зі світовою практикою. Закон України «Про вивезення ввезення та повернення культурних цінностей».
Тема 5. Класифікація, різновиди та вживання матеріалів в мистецтві та реставраційній практиці предметів художньої та матеріальної культури.
Тема 6. Чорні метали в мистецтві. Класифікація, властивості. Технологічні методи художньої обробки
Тема 7. Методика дослідження художніх виробів з чорних металів та живопису на основі з чорних металів. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з чорних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях

Змістовний модуль 2

Тема 8. Методи дослідження, консервації, реставрації та зберігання творів з дорогоцінних металів.
Тема 9. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з дорогоцінних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях
Тема 10. Методологія проведення експертизи творів живопису. Ознаки несправжності (фальшованих) творів живопису
Тема 12. . Методологія проведення експертизи творів із скла та порцеляни Ознаки несправжності (фальшованих) творів порцеляни
Тема 13. Вартість предмета антикваріату – визначення, види, термінологія. Антикваріат як товар.
Тема 14. Роль неруйнуючих методів дослідження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та атрибуції.
Тема 15.Історія складання відомих зібрань антикваріату в Україні та види колекцій. Колекціонери – акумулятори культурних цінностей. Меценатство та збирання – їх роль в економічному та духовному розвитку народу

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення практичних завдань та закріплення лекційних тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є перегляд. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачені додаткові питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

<table>
<tr><th>Національна</th><th>Бали</th><th>ECTS</th><th>Диференціація А (внутрішня)</th><th>Національна</th><th>Бали</th><th>ECTS</th></tr>
<tr><td rowspan="3">відмінно</td><td rowspan="3">90–100</td><td rowspan="3">A</td><td>A+ 98–100</td><td rowspan="2">задовільно</td><td>64–74</td><td>D</td></tr>
<tr><td>A 95–97</td><td>60–63</td><td>E</td></tr>
<tr><td>A- 90–94</td><td>незадовільно</td><td>35–59</td><td>FX</td></tr>
<tr><td rowspan="2">добре</td><td>82–89</td><td>B</td><td rowspan="2">B+ 85-89</td><td rowspan="2">незадовільно (повторне проходження)</td><td rowspan="2">0–34</td><td rowspan="2">F</td></tr>
<tr><td>75–81</td><td>C</td></tr>
</table>

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності аспірант має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку). Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю із студентами.
Під час повітряної тривоги заняття не відбуваються.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНОСТІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna dobrochesnist-325783.html
https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/

РОЗКЛАД КУРСУ

1 семестр

та	**Тема**	**Вид заняття**	**Зміст**	**годин**	**Рубіжний контроль**	
За розкладом	1	лекція	Тема 1. Поняття антикваріату та його місце в сучасному суспільстві: естетична та комерційна складові. Вплив часу та умов побутування на стан творів мистецтва. Види та причини руйнувань творів живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва. Реставрація та консервація як засоби збереження та попередження втрат творів мистецтва.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	2	лекція	Тема 2. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	3	лекція	Тема 3. Періоди активного переміщення антикваріату на теренах СНД.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	3	Практичні заняття	Тема 4. Законодавство України про антикваріат, його особливості та співставлення зі світовою практикою. Закон України «Про вивезення ввезення та повернення культурних цінностей».	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	4	лекція	Тема 5. Класифікація, різновиди та вживання матеріалів в мистецтві та реставраційній практиці предметів художньої та матеріальної культури.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	4	Практичні заняття	Тема 6. Чорні метали в мистецтві. Класифікація, властивості. Технологічні методи художньої обробки.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

За розкладом	4	лекція	Тема 7. Методика дослідження художніх виробів з чорних металів та живопису на основі з чорних металів. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з чорних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	4	лекція	Тема 8. Методи дослідження, консервації, реставрації та зберігання творів з дорогоцінних металів.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	4	лекція	Тема 9. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з дорогоцінних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	5	лекція	Тема 10. Методологія проведення експертизи творів живопису. Ознаки несправжності (фальшованих) творів живопису	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	6	лекція	Тема 11. Методологія проведення експертизи творів графіки, Ознаки несправжності (фальшованих) творів графіки	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	6	лекція	Тема 12. . Методологія проведення експертизи творів із скла та порцеляни Ознаки несправжності (фальшованих) творів порцеляни	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	6	лекція	Тема 13. Вартість предмета антикваріату – визначення, види, термінологія. Антикваріат як товар.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
За розкладом	6	лекція	Тема 14. Роль неруйнуючих методів дослідження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та атрибуції.	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

За розкладом	7	лекція	Тема 15.Історія складання відомих зібрань антикваріату в Україні та види колекцій. Колекціонери – акумулятори культурних цінностей. Меценатство та збирання – їх роль в економічному та духовному розвитку народу	**3**	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
			Усього за 1 семестр:	**45**		

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	**Форма звітності**	**Бали**
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–10
3	Поточний контроль	0–40
4	Поточний контроль	0–40
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали			**Критерії оцінювання**
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням

E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

Базова:

1. Калашникова О.Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей : підручник / О.Л. Калашникова. – К. : Знання, 2006.
2. Індутний В.В. Оцінка культурних цінностей. – К.: тов. “Аякс прінт”, 2008 – 608 с.
3. Ревенок Н.М.Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник/ -К.:НАКККіМ, 2014.- 124с.
4. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” № 1068 – Х1У.
5. Долуда А.О. Методика дослідження творів живопису: методичні рекомендації для студентів 1 курсу РЕТМ, Доктор філософії (видання друге). Харків : ХДАДМ, 2019. 16 с.
6. Дослідження об’єктів живопису та творів із кераміки/ А.О.Долуда, О.С.Пукліч, Манжелій Т.С.; М-во юстиції України; Нац. Наук. Центр»Інс-т суд. Експертиз ім. Засл. Проф М.С.Бокаріуса». – Харків. ННЦ «»ІСЕ ім. Засл. Проф М.С.Бокаріуса», 2021. – 128 с. .

14. Інформаційні ресурси

1. 1. **http://restorer.kiev.ua/**